

De Eendenkooi van Warmond

Historie

Het ontstaan van de Eendenkooi van Warmond

Het houden van een eendenkooi is lang geleden begonnen als een manier om eenden te vangen. Net als vis was deze voedselbron ruimschoots voorhanden in het waterrijke veenlandschap achter de duinen. Door de jaren heen verbeterden vangtechnieken stapje voor stapje en naarmate de opbrengsten groeiden, ging de landeigenaar of ambachtsheer zich er meer mee bemoeien. In ons geval was dat de Heer van Warmond.

Rond 1600

Op een kaart van de Heerlijkheid Warmond uit 1667 staan de vier toenmalige eendenkooien precies ingetekend in de Veerpolder, de Hofpolder, de Kooipolder en ten noordoosten van het toen al drooggemaakte Hemmeer. De eendenkooi in de Kooipolder is de huidige Eendenkooi van Warmond. Indertijd waren ze alle vier eigendom van de Heer van Warmond. Helaas geven kaarten geen precieze informatie over het jaar waarin deze eendenkooien zijn opgericht. De eendenkooi van Warmond staat ook al op een waterschapskaart van Rijnland uit 1647. Maar hij staat niet op een oudere kaart uit 1623. Dat wil echter nog niet zeggen dat de kooi er toen nog niet was. Op kaarten uit die begintijd van de cartografie staan alleen zaken vermeld die de opdrachtgever van belang vond, in dit geval opstallen waarover belasting werd geheven. Een eendenkooi hoorde daar niet bij.

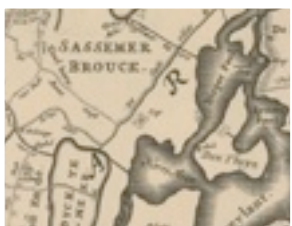
Uniek

De eendenkooi in de Kooipolder is als enige van de vier overgebleven. De Heer van Warmond heeft hem van de hand gedaan in 1729 en daarna is hij nog meerdere malen verkocht. Tussen 1802 en 1934 waren de kooikers zelf eigenaar. In 1934 werd hij eigendom van de Gemeente Warmond (nu Gemeente Teylingen). De kooiker pachtte vanaf toen de eendenkooi.

De Warmondse eendenkooi is zelfs de enige overgebleven eendenkooi in de regio. Op nationaal niveau staat de kooi nog altijd bekend als een mooie eendenkooi. Deze speciale positie en de lange historie maken de eendenkooi van Warmond tot een waardevol cultuurhistorisch monument.

Ligging

Toen rond de 17e eeuw in Warmond een eendenkooi werd opgericht, bevond zich in een Warmond nog geen snelweg en spoorverbinding. De vlakbij gelegen Haarlemmermeer was toen nog een groot en gevaarlijk meer. De eendenkooi ligt middenin de weilanden aan de rand van de Kagerplassen.

De eendenkooi nu

Beheer

Tot een paar jaar geleden werd de eendenkooi van Warmond beheerd door een kooiker. Tot in de tweede helft van de vorige eeuw kon de kooiker leven van de eendenkooi. Daarna werden de verdiensten steeds minder en moest de kooiker zijn brood elders verdienen.

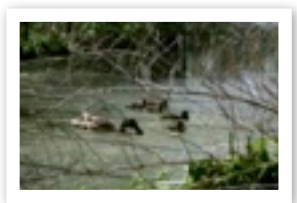

Mede omdat de eendenkooi al enige jaren onrendabel was, zijn er vanuit de Gemeente Teylingen andere belangen gegroeid, die zwaarder gingen wegen dan de economische belangen van de kooiker. De recreatieve behoefte vanuit de dorpen Warmond en Sassenheim en de groeiende ganzenoverlast die de boeren rondom de eendenkooi ondervonden, gingen een rol spelen.

De Gemeente Teylingen ging op zoek naar een beheerder die deze belangen kon behartigen. Een groep vrijwilligers heeft daartoe de Stichting Eendenkooi Warmond opgericht. Deze Stichting heeft vanaf 2009 het beheer over de eendenkooi van Warmond.

Het hoofddoel van de Stichting Eendenkooi Warmond is het realiseren van een volledige werkende eendenkooi. Hiermee wordt bedoeld: een eendenkooi met al zijn cultuurhistorische waarden die, zoals in afgelopen eeuwen, eenden aantrekt en hen een aantrekkelijke, rustige plek biedt. De ambitie is om zoveel mogelijk eenden een plek te bieden: in het trekseizoen als rustplaats, bij aanhoudende vorst als plek om te overleven en in het voorjaar als plek om te broeden. In de herfst en winter kunnen eenden gevangen worden voor de bout en/of wetenschappelijk onderzoek.

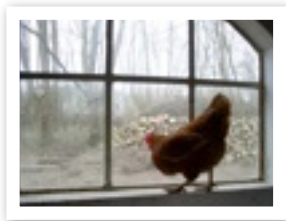
Uitgaande van deze hoofddoelstelling wordt in het beheer rekening gehouden met de drie hiervan afgeleide functies van de werkende eendenkooi, de pijlers van het beheer: natuur, educatie/recreatie en eenden. Deze drie pijlers worden gerealiseerd door de eendenkooi als een werkende eendenkooi te beheren, bezoekers rond te leiden en publiciteit te geven aan dit eeuwenoude cultuurmonument.

Onderdelen van de eendenkooi

Blindschermen

De ononderbroken schermen rondom de kooiplas en vangpijpen worden 'blindscherm' genoemd. Zij dienen ervoor om de eenden die zich op de plas of in de vangpijpen bevinden 'blind' te laten zijn voor de menselijke activiteit die zich daarbuiten afspeelt. Daarnaast breken ze de wind zodat de plas en satingen voor de eenden een beschutte plek is. De schuine coulissenschermen langs de vangpijpen worden 'kortschermen' of 'kooischermen' genoemd. In de eendenkooi van Warmond zijn de blindschermen opgetrokken uit hout, rietmatten, ijzeren golfplaten en voorheen ook uit asbestcementen golfplaten. Hier en daar is nog terug te vinden dat ook handgemaakte rietschermen in het verleden in gebruik zijn geweest.

Bijproducten

Van oudsher is een eendenkooi veelal een 'gemengd bedrijf' waarin de kooiker ook andere producten voortbrengt dan alleen eendenbout. Het meest gebruikelijke is de combinatie met hakhout of griendhout. Maar daarnaast komen ook kleinschalige veeteelt, fruitteelt en bloembollenteelt voor. Ook in Warmond is dit het geval geweest. Het bos was een zuiver productiebos van essenhakhout. Er werden varkens, kippen en konijnen gehouden. De sneeuwkllokjes die door de hele eendenkooi staan, hebben vroeger ook een economisch doel gehad. Achter in de kooi staat nog een oude perenboom.

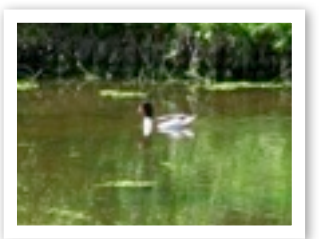

Het vrijgekomen snoeihout uit het kooibos heeft tegenwoordig weinig economische waarde. De dikke essenstammen (en in mindere mate de dikke wilgenstammen) kunnen verkocht worden als hardhout. Dit levert wat extra inkomsten op voor de eendenkooi. Het overige snoeihout heeft geen waarde en wordt daarom zoveel als mogelijk verwerkt in de eendenkooi. De dunnere takken worden verwerkt in rillen door de kooi heen. Dit biedt schuil- en nestgelegenheid voor vogels, insecten en kleine zoogdieren. Het rechte polsdikke hout kan gebruikt worden voor palen ten behoeve van de omheining of in de beschoeiing.

Kijkhutten

In eendenkooien treft men vaak kijkhutten aan met uitzicht over de kooiplas. Voor het uitoefenen van het kooibedrijf zijn kijkhutten niet strikt noodzakelijk: wanneer de kooiker stil te werk gaat en goed rekening houdt met de wind, kan hij zijn eenden ook bespieden door simpele kijkgaten in het blindscherm. Het voordeel van een kijkhut – vaak met de voor- of achterkant tegen het blindscherm aan geplaatst – is dat er meerdere mensen tegelijk kunnen kijken en dat de toeschouwers van de buitenwereld zijn afgesloten waardoor de kans op verstoring kleiner wordt. Omdat de eendenkooi Warmond door vrijwilligers gerund wordt en

er ook rondleidingen gegeven gaan worden, wordt een aantal kijkhutten te gemaakt. Het mooiste is als de kijkhutten 'binnen' het blindscherm staan, zodat er naar drie kanten vrij uitzicht over plas en satting is.

Kooipaden

Voor het uitoefenen van de kooikersfunctie is het van het grootste belang dat er een stelsel van goed onderhouden (dat wil zeggen gemaaide en geharkte) paden aanwezig is, waarover geruisloos gelopen kan worden. De kooiker houdt zijn paadje schoon.

Opslagruimten

Voor een werkende eendenkooi is veel materiaal en gereedschap nodig. Denk bijvoorbeeld aan voer, timmerhout, palen en slieten, riet, brandhout, maaimachines, kettingzagen, een aanhangwagen, een rietsnijder, enzovoort. De beide stenen schuren die bij het kooihuis staan, kunnen hiervoor goed gebruikt worden.

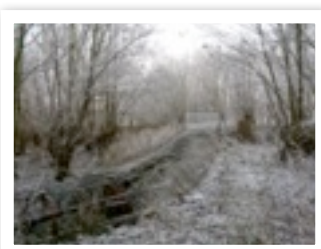
Satingen

De eendenkooi van Warmond is in het trotse bezit van ruime oevers rond de kooiplas. Deze oevers hebben als voornaamste functie om als zitplaats voor de eenden te dienen. Zij worden daarom zitvelden of satingen genoemd.

Vangpijpen

Dit zijn doodlopende slootjes vanaf de plas. Bij de overname van het beheer waren de 4 hoekvangpijpen eigenlijk allemaal in vangklare staat. Inmiddels is dit alleen nog het geval voor de westpijp – de andere drie zijn ten behoeve van de asbestverwijdering geheel of gedeeltelijk ontmanteld. Voor het weer opbouwen van deze drie hoekpijpen worden de materialen en bouwwijze zoals deze bij overname van het beheer werden aangetroffen, weer opnieuw toegepast. Dit betekent:

- overwegend Brabantse opbouw met het blindscherm aan de vanderhandse kant op ruime afstand van de vangpijp;
- kwart-ronde hardhouten liggers aan het begin van de pijp;
- halfronde beugels van betonijzer omkleed met electriciteitsbuis tegen het eind;
- vanghokjes van geplastificeerd gaas en betonijzer;
- extra valdeur en/of ophaalnet een aantal meter vóór het scherpe eind;

Dan zijn er nog twee kortere en smallere middenpijpen. Deze waren bij de overname van het beheer in vervallen staat. Voor het weer opbouwen van deze twee vangpijpen wordt gedacht aan het 'Hollands type' met het blindscherm aan de vanderhandse kant direct langs de vangpijp en daarvandaan rechte liggers die het net dragen. Voor blindschermen en kortschermen zal riet gebruikt worden. Van de achterste middenpijp is het vanghokje nog in tact dus dit kan behouden

blijven. Bij de voorste is dit niet het geval; hier zou overwogen kunnen worden om een afneembare 'vis'fuike toe te passen. Overigens is er ook geopperd om één vangpijp, bijvoorbeeld de middelste vangpijp bij het kooihuisje, te herstellen in het 'Oud-Hollandse type'. Dit type is in Nederland nergens meer in gebruik maar wel bekend van oude afbeeldingen. Het net rust bij dit type over de hele lengte van de vangpijp op halfronde houten beugels, die van voor naar achteren steeds kleiner worden. Het nadeel van deze constructie is dat het veel materiaal en arbeid kost – waarschijnlijk is dit ook de reden waarom het nergens meer in gebruik is.

Waterpomp

Aan de noord-oost zijde van de eendenkooi is een pomphuisje met een dieselpomp aanwezig. Vanaf de pomp loopt een vertakkend buizenstelsel waarmee op 4 punten water in de kooiplas en de twee dichtstbijzijnde vangpijpen geloosd kan worden. Het doel van deze pomp is niet zozeer het regelen van het waterpeil, alswel het ijsvrij houden van een deel van de kooiplas bij vorst. Het openhouden van een wak bij vorst is essentieel voor een eendenkooi. Alleen dan kan de kooi bevolkt blijven met eenden en zijn functie blijven vervullen.

Wat we verder weten over VROEGER

In Warmond

Het Huys te Warmont was de thuisbasis van de Heeren van Warmont.

In Sassenheim

Op de plek van de naschoolse opvang 'De speurneuzen' van B4kids stond vroeger een boerderij waar een kooiker heeft gewoond.

De Kagerdreef was vroeger de Kooilaan.

De woonwijk ten noorden van de Menneweg heet 'Kooiwijk'.

Rondom de kooi

Achter de kooi, richting Norremeer, stond vroeger een spinnekopmolen die het water via de molentocht naar de boezem maalde.

De Kooisloot heette vroeger de Oude Vliet en vormde de grens tussen Sassenheim en Warmond.

Vroeger kwam o.a. de Kooipolder onder water te staan bij hoog water, het water kwam zelfs tot aan de grenzen van Sassenheim. Dit gebeurde voor de inpoldering van de Haarlemmermeerpolder. Het water kwam niet vanaf het Norremeer, maar via de Hellegatpolder richting Kooipolder en Floris Schouten Vrouwenpolder. Het water kwam toch ook wel tot aan de Rusthofflaan.

Rondom de Kooipolder groeide riet, dat 's-winters werd afgesneden. Het riet werd door de bloembollenkwekers gekocht om de bollen in de winter af te dekken en zodoende te beschermen tegen te extreme kou. Het riet was niet geschikt voor rietschermen in de eendenkooi, het was niet stevig genoeg.

In de eendenkooi

Elke 4 jaar werd een kwart van de beschoeiing vervangen, een kwart van de plas uitgebaggerd en een vangpijp uitgediept. Het baggeren gebeurde vanuit een boot en de bagger werd via een baggergoot achter de beschoeiing over de takken gedeponereerd. De beschoeiing bestond uit essenhouten palen en hierachter takkenbossen. Tijdens het baggeren had men schoenklompen aan.

De spin Jaap

Petrus Cornelis (Piet) Rewijk is geboren 23-5-1897, kreeg 9 kinderen en overleed 19 oktober 1976. Tijdens zijn werkzame leven zette hij zich in bij bv Keukenhof, in de bloembollenwereld, maar ook in de eendekooi van Warmond. Hij zette zijn levensloop op papier en met toestemming van zoon Frans, mochten wij het stukje dat hij schreef over de eendekooi, overnemen:

“Maar wij gingen ook nog naar de Eendekooi om hout te hakken voor bogen en palen, de netten werden dan geteerd en weer nieuwe bogen gemaakt met wilgenhout, de netten er weer over dat waren de vang gangen, de rietmatten werden gerepareerd met nieuwe palen waar nodig. Zoo ook nieuw riet en hier en daar nieuwe slieten, allemaal hout uit het eigen bosch, alleen tiende om te binden en riet en planken voor de vijver werd gekocht. Dat werk duurde vijf weken net voor het bollen rooien dan waren de eenden met hun kuikens naar verschillende polders. Eenmaal heb ik in de winter eens geholpen met eende vangen, wij moesten dan de eende vanaf de vijver de pijp in drijven, dat ging in alle stilte, je moest je alleen maar laten zien tot de pijp steeds nouwer werd en dan er voor springen en ze vlogen in de fuik.

En zoo ontmoete wij alle soorten van menschen, de kooiboer Dirk van Haasteren leefde nog als een oermens, alleen in een huisje of schuur met een grote hond in huis en twee buiten in een hok, geen spiegel of kalender aan de wand een stal raampje met een spinneweb ervoor, een kanjer van een spin als vliegenvanger.

Eens per jaar werd de vloer schoongemaakt, dat deden we dan nog, hij vond het wel goed maar de eendekooi die moest keurig in orde zijn als de eendekooi klaar was zag alles er keurig uit en dan ging hij naar het dorp naar de kapper en boodschappen doen en dan gingen wij vlog, kachel naar buiten enz en dan wij aan het schrobben en stoffen, het raam wassen behalve de grootste spin met zijn web, hij noemde hem Jaap, dat moest zoo blijven.”